ZDENĚK ZIKMUND

BICAN *proti* ČEPIČKOVI

FOTBAL VE STALINISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU

PROSTOR

PROSTOR

Zdeněk Zikmund

Bican proti Čepičkovi

Fotbal ve stalinistickém Československu

PROSTOR

ZDENĚK ZIKMUND

BICAN *proti* ČEPIČKOVI

FOTBAL VE STALINISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU

PROSTOR | PRAHA | 2023

© Zdeněk Zikmund, 2023
© PROSTOR, 2023
Cover photo © ČTK / Josef Mucha, 2023

ISBN 978-80-7260-580-4

Nicolasovi a Lukášovi

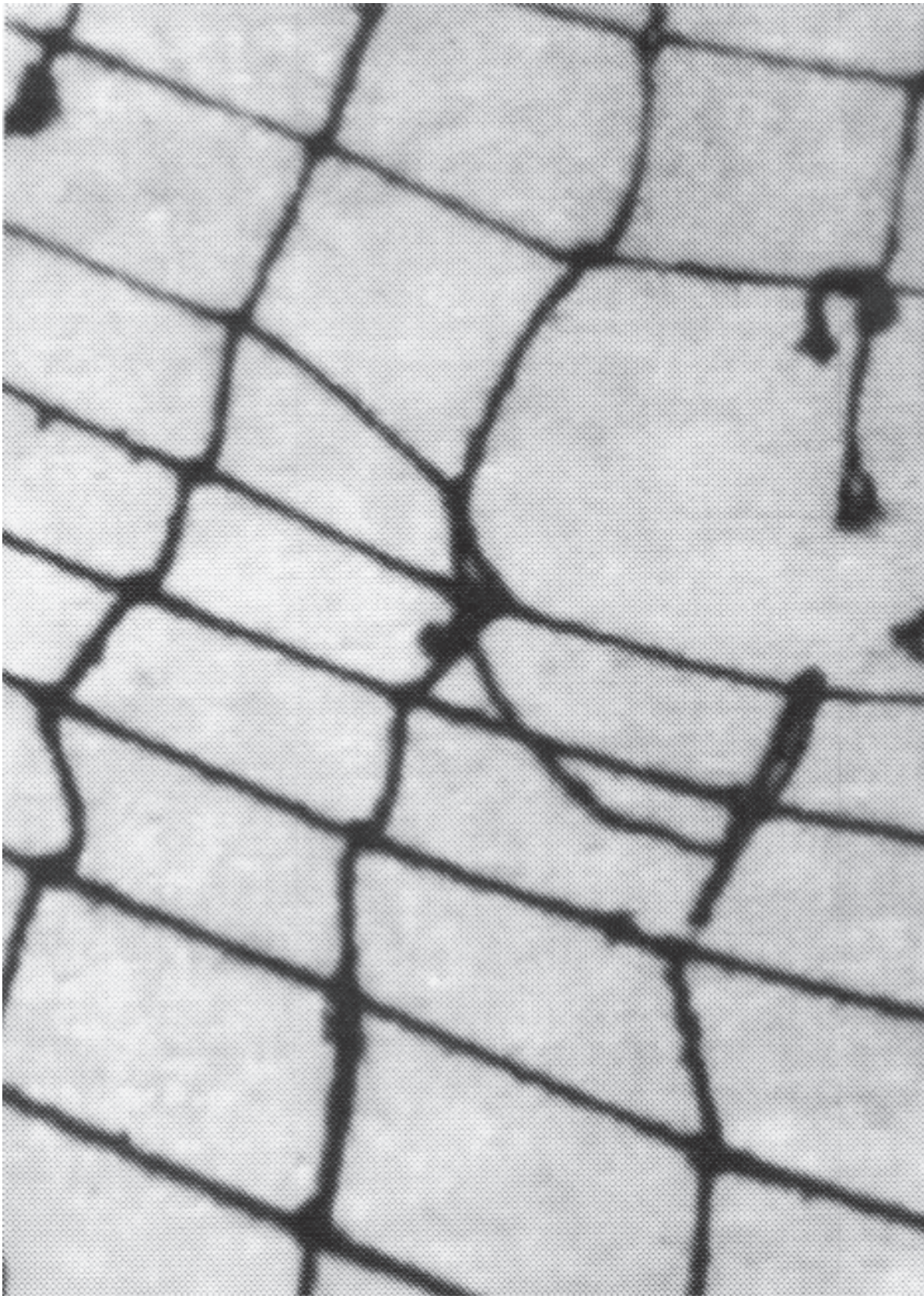

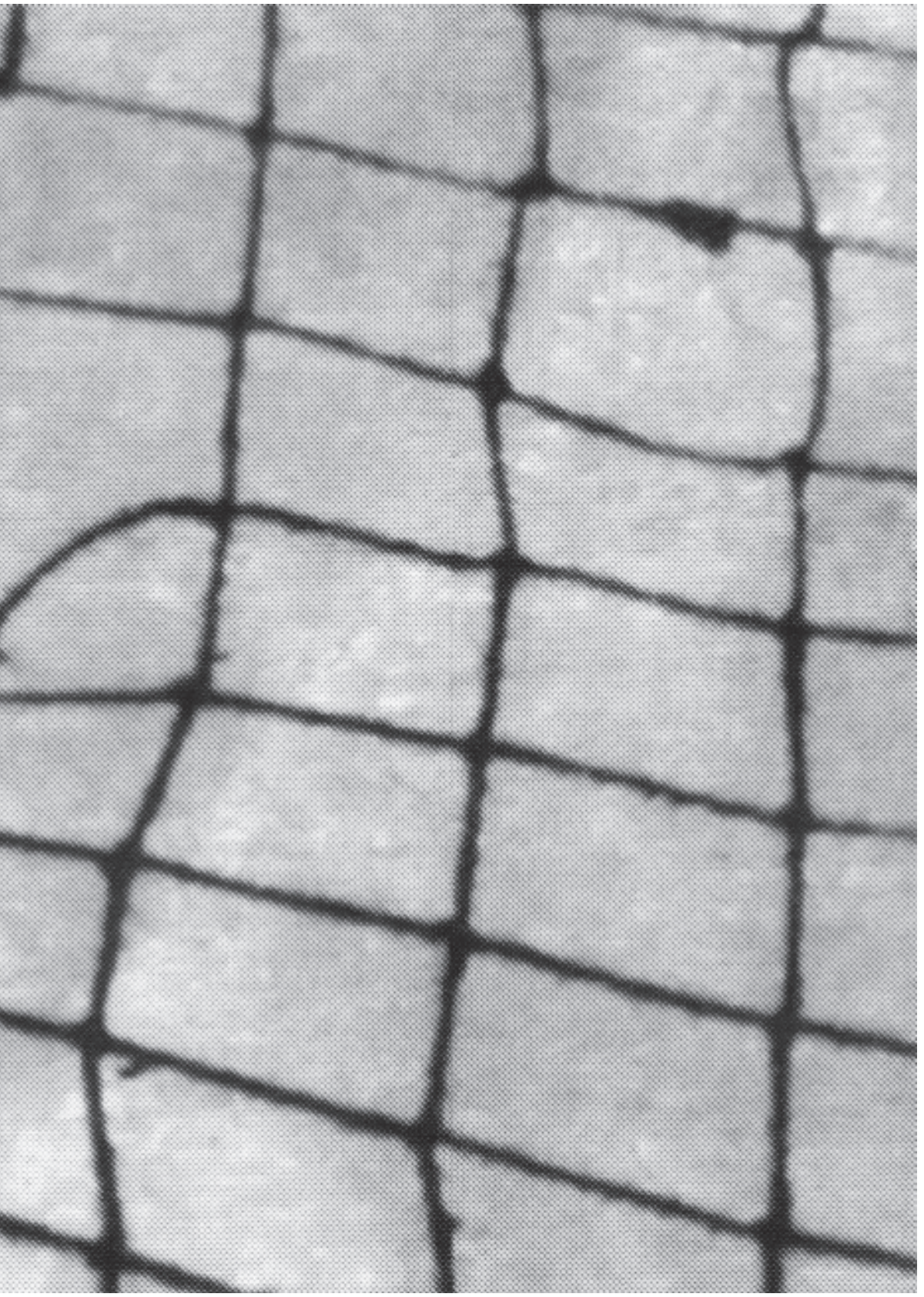

OBSAH

BRANKY, BODY, SOUDRUZI
Hra v soukolí stalinismu 17

1. KUPŘEDU, ZPÁTKY NI KROK
Akční výbor Československé associace footballové 27
Zemětřesení na Kozím plácku 60

2. BRATR GOTTWALD, SOUDRUH TYRŠ
Odbor kopané Československé obce sokolské 77
Lví silou, vzletem sokolím 109

3. ZA MASOVOST, ZA REKORDY
Sekce kopané Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport 129
Kádry rozhodují vše! 163

4. ZDAR, SOUDRUHU GENERÁLE!
Armáda a bezpečnostní složky 181
Z rozkazu ministra obrany 214

5. MEZI LIGOU A PŘEBOREM
Nejvyšší soutěž v Československu 233
Pomáhej pámbů, soudruzi! 267

6. ALBÁNCI, PUSKÁS A GARRINCHA
Mezistátní a mezinárodní utkání 285
Se lvíčkem a s hvězdou 324

7. TŘÍDNÍ BOJ V KOPAČKÁCH
Kopaná v lidovědemokratických zemích 343
Poručíme větru, dešti 377

8. HYDE PARK, NEBO SKOK DO TEMŽE?
Emigrace a československá kopaná 395
Za železnou oponou 429

9. ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY
Politické procesy, represe a perzekuce 447
Jak se kalila ocel 482

10. NA SHLEDANOU V SANTIAGU
Kopaná v reformním roce 1956 501
Pokroky v mezích zákona 535

PŘÍLOHY
Ústředí, soutěže, reprezentace 553

POZNÁMKY
Citace, prameny, literatura 575

AUTORSKÁ A REDAKČNÍ POZNÁMKA 602

Fotografie na obálce: Největší poválečný úspěch Josefa Bicana v dresu národního mužstva, výhra nad silným Maďarskem v dubnu 1949. Zleva stojí Rubáš, Pažický, Bican, Pokorný, Marko a Šimanský, pod nimi Preis, Trnka, Morávek a kapitán Kocourek. Bůh ví, kam se zatoulal dvougólový Ladislav Hlaváček. Někteří spoluhráči pobaveně přihlížejí, jak se zpožděním přibíhá, na snímek se nicméně nevešel. Nad strahovskou tribunou zato nechybí vlajky obou zemí, Československé obce sokolské ani Revolučního odborového hnutí.

BRANKY, BODY, SOUDRUZI

Hra v soukolí stalinismu

„Je nepochybné, že klíčem míčových her u nás je otázka footballu. Tento druh sportu byl mimořádně zanešvařen kapitalisty a vykořisťovateli, nákaza z kopané se rozšiřuje i do ostatních odvětví sportu a ohrožuje naši mládež. Dokud nebude tento boj s nešvary v kopané důsledně vybojován, nebude ani pořádek v naší tělovýchově," dštil síru, hromy a blesky Alexej Čepička.[1]

Na prahu nových pořádků vykazoval fotbal 120 000 hráčů a i s přispívajícími 450 000 členů. Nepočítáme-li tělovýchovné spolky, připadaly na něj tři čtvrtiny sportovců. Dominoval návštěvami, příjmy ze vstupného, zájmem veřejnosti. Asociace byla nejvlivnějším ústředím, schopným vzdorovat stranickým sekretariátům, ministerstvům i aktivistické žurnalistice. Kdo chtěl tělovýchovu se sportem ovládnout, věděli v partaji, musí začít sokolstvem a fotbalisty.

Nebyla náhoda, že první akční výbor ve sportovním prostředí ustavili právě v Československé associaci footballové (ČSAF). Samozvanci se správnou legitimací obsadili kanceláře na Kozím plácku hned ve středu 25. února 1948, ještě předtím, než Klement Gottwald dorazil z Hradu na Václavské náměstí. Do konce měsíce vzniknou výbory i v župách a klubech. Bez voleb a bez hlasování, s mandátem provést čistky, zrušit spolkovou autonomii a nejoblíbenější odvětví sportu podřídit direktivám. Fotbal vystřídá kopaná, začne dekáda kotrmelců, přemetů a veletočů.

„V lidově demokratické republice budeme nadále posuzovat fotbal z úplně jiného hlediska než dříve. Z hlediska amatérského,

← Nejoblíbenější a nejrozšířenější sport prošel dekádou kotrmelců. Desetiletím nesmyslných příkazů a ještě nesmyslnějších zákazů. Přežil, za což vděčil tradici, zájmu fanoušků a nástupu nových generací. Nejmenší se scházeli na hřištích, dospělí na tribunách, u trafik a rozhlasových přijímačů. Sezonu co sezonu, víkend co víkend. Půvab a přitažlivost hry dokládá snímek pořízený při jednom z mládežnických turnajů v tehdejším Parku kultury a oddechu Julia Fučíka.

rekreačního, branného a ve spojitosti s lepším výkonem toho kterého hráče na jeho pracovišti," budoval komunismus Milan Kubíček, tajemník odboru kopané Československé obce sokolské.[2] Činovníci původem z proletářské tělovýchovy se s náčelníky Sokola shodli na popření soutěživosti sportu, jeho údajné samoúčelnosti a nepřípustnosti jakýchkoli, byť skromných odměn za sportovní výkony. Objevily se, naštěstí zřídka a neúspěšně, i návrhy fotbal v tradiční struktuře rozmetat. Část veřejnosti uvěřila, že „kopaná bude nějakým sokolským dekretem zakázána".[3]

Fyzkultura, papouškovali věrozvěsti, je pojem širší než tělovýchova, slouží k upevnění práce- a obranyschopnosti, k rozvoji socialistického vlastenectví, k výchově nového člověka. Principy lidovědemokratického sportu shrnul slogan „Za masovost, za rekordy". Masovostí mínil členství v dobrovolných sportovních organizacích, všem úsekům činitelé uložili, aby pro cvičení, zvlášť prostná a nářaďová, získaly co nejvíce obyvatel. Měla vytvořit podhoubí pro medaile, úspěchy na mezinárodní scéně demonstrovat nadvládu společenského zřízení a triumfalismus režimu. Zítra se bude tančit všude, křepčili v sídle KSČ.

S župní strukturou, základnou asociačního fotbalu, skoncovalo v lednu 1949 krajské uspořádání státu. Tradiční kluby převedli pod sokolské spolky, později pod závodní sokolské jednoty, nakonec pod podniky, armádu a vnitro. Mnozí, zvlášť bývalí proletářští vedoucí razili zátopkovské „Když nemůžeš, přidej!". Jeden nesmysl nahradili druhým, obvykle důkladnějším a propracovanějším. Územní princip, na němž tělovýchova stála, vystřídal výrobní, v propadlišti dějin měly skončit nejen kluby, ale i názvy, barvy a dresy.

Privilegovaného postavení se naopak dostalo armádě a bezpečnosti. „Máme zájem, aby ATK v čestném zápolení prokázal prvenství v tělesné přípravě ve všech jejích oborech," neskrýval Alexej Čepička.[4] Emil Zátopek žádal, „aby ozdravěl na našich hřištích poměr k representantům armády, neboť také projevy sympatií a nesympatií jsou odrazem boje starého světa proti novému, který se projevuje i na poli tělovýchovy nebo sportu".[5] Fanděte politicky, soudruzi!

Úroveň kopané decimovaly neustálé reformy, které vedoucí činovníci odůvodňovali zájmy pětiletky. Systém jaro–podzim, tvrdili, bude přirozenější, spravedlivější a pro morálku sportovců prospěšnější, neboť zkrátí letní přestávku zneužívanou k „obchodním zájezdům". Soutěže zeštíhlíme, hlásili v únoru 1950, při větším počtu účastníků a větších počtech zápasů začínají a končí na mizerných terénech, množí se úrazy a nepřítomnost na pracovištích. Zužovat se nebude, obrátili v lednu 1951. S mistrovstvím by se rozloučila trojice slovenských účastníků, což bylo politicky neúnosné, pracující by reptali. Poručíme větru, dešti!

Zvlášť při reformě v roce 1953 nezůstal kámen na kameni. O účasti v soutěžích nerozhodovaly výkony, nýbrž příslušnost k sektoru hospodářství a odborovému svazu. Přibyl nesmyslný zastupitelský princip, garantující účast v přeboru každému z odvětví, v celostátní soutěži každému z krajů a v krajských podlažích každému z okresů. Zemětřesení pomohlo armádě s bezpečností – uniformu oblékne třetina hráčů nejvyšší soutěže. Soutěžní pyramida začne na pracovištích, kázali z ústředí, mezi dílnami a bez omezujících registrací.

Sokoly s proletářskými tělocvikáři pojil ryzí amatérismus, víra v „ni zisk, ni slávu".[6] Tvrdošíjně odmítali jakékoli odměny či výhody pro sportovce. A to i tehdy, když státní amatérismus – refundace mezd, stravovací příspěvky, uvolňování ze zaměstnání, odměny za výsledky – připustili v Sovětském svazu nebo sportovně veleúspěšném Maďarsku. Povoleny byly pouze takzvané existenční přestupy při změně pracoviště či bydliště. Reprezentanti chodili na směnné provozy, žádosti o dovolenou jim podepisovali starosta s generálním tajemníkem Československé obce sokolské. Řada nominovaných potom na srazech národního mužstva chyběla, podniky zkrátka nesouhlasily.

Zápasy zato rámovali pionýři, zdravice a květiny, borci skládali přísahy, vyhlašovali závazky. Na úkor přípravy plnili Tyršův odznak zdatnosti a Fučíkův čtenářský odznak, pochodovali při manifestacích, klusali ve štafetách míru a přátelství. Součástí reprezentačních srazů se staly besedy s úderníky, pořadová cvičení, dokonce nácvik bojových a revolučních písní. Podobaly se skautským

táborům, náčelníci bodovali plejerům i ustlané postele. Vzorem prohlásili hrdiny *Klapzubovy jedenáctky*, nepřáteli sjednocené tělovýchovy figurky z *Mužů v offsidu*.

Radikální proměnou prošly geografické souřadnice kopané. V období let 1948–1952 převládla izolace, reflektující studenou válku a přípravy na válku světovou. Program se omezil na soupeře z lidovědemokratického tábora, zákazy, nikoli nepodobné těm protektorátním, vyvrcholily v sezoně 1951. Reprezentaci povolili Rumunsko s Maďarskem, s cizinou se až na výjimky nepotýkaly ani oddíly. „Pro prohry si jezdit nemusíme," lál Klement Gottwald.[7] Národní mužstvo vynechalo olympijské turnaje v letech 1948, 1952 a 1956, chybělo na mistrovství světa v roce 1950.

Pokud někdo vycestoval, čelil spoustě překážek. Nominace na zahraniční akce se předkládaly s devítitýdenním předstihem, nutným pro státněbezpečnostní prověrky, pasové a vízové formality. Účastníci potřebovali pasy s výjezdními doložkami, razítka zaměstnavatele, odborů a vojenských správ. Program schvaloval ústřední výbor KSČ, zájezdy předsednictvo nebo náměstek předsedy vlády, souhlasit musela ministerstva vnitra, financí a zahraničí.

Sport kopíroval politiku, periodizace byla stejná jako ve státě a společnosti. V „sokolském" období 1948–1952 nejhrubší stalinismus, nemilosrdný mocenský nátlak. Nucené sjednocení, likvidace spolkové základny, čistky mezi vedoucími. Sport se ztratil někde mezi sokolstvím a fyzkulturou. Ve „státním" období 1953–1955, po smrti Josifa Vissarionoviče Stalina a Klementa Gottwalda, částečné uvolnění, korekce „v mezích zákona". A v roce 1956 obleva, která vyústila v decentralizaci. V krátkém sledu uzákoněné reformy dokládají, že pro tělovýchovu neměla KSČ recept, struktury lidovědemokratického sportu se rodily postupně, s řadou odboček a slepých uliček.

Všechno probíhalo v kulisách temné doby, na pozadí represí, politických procesů a třídní justice. Bývalého předsedu SK Viktoria Žižkov Josefa Nestávala odsoudili k doživotí, generálního tajemníka fotbalové asociace Františka Gürtlera k jedenáctiletému vězení. V pracovních táborech skončili předseda asociace Václav Valoušek s Ferdinandem Daučíkem, ve vazbě trenér Leopold

Šťastný, za mřížemi náčelník armádní kopané Oldřich Hlavín. Později i reprezentanti Michal Benedikovič, Anton Malatinský, Theodor Reimann, trenér Antonín Rýgr nebo Viktor Tegelhoff.

Na druhé straně, dějinotvorné události tak jako v protektorátu kalendář ani průběh soutěží takřka nepoznamenaly. V únoru 1948 přijal prezident demise ministrů ve středu, v neděli se hrála příprava a za týden liga. V březnu ji nezastavila smrt Jana Masaryka, v červnu abdikace Edvarda Beneše. Když vyhlásili v závěru května 1953 měnovou reformu, v některých podnicích stávkovali, jinde se demonstrovalo. Přebor republiky nazítří pokračoval, na tribunách fandilo – bez protestů, projevů vzdoru či incidentů – více než třicet tisícovek diváků.

Režim si věřil a chceme-li, nebo ne, počítal s podporou obyvatelstva. V jeho prospěch mluvila traumatizující mnichovská zkušenost, nezpochybnitelný podíl Rudé armády na porážce nacismu stejně jako poválečná levicová vlna, dominující u většiny sousedů a patrná i v zemích jako Francie nebo Itálie.

Po únorovém převratu emigrovali hokejisté, nejlepší tenisté a krasobruslařky. Fotbalistů, hlavně z nejvyšších pater, odešlo méně, než by odpovídalo jejich počtu a podílu na základně svazů. V zahraničí zůstala většina hráčů, kteří tam již působili, jako Jiří Sobotka nebo Čestmír Vycpálek. Republiku opustili repatrianti László Kubala, Eugen Vinnyei-Prošovský a Július Schubert, z poválečných internacionálů odešli hned po Únoru pouze Július Korostelev s Jiřím Hankem, z trenérů reprezentace Ferdinand Daučík s poradcem Františkem Fadrhoncem. Početnější byla skupina činovníků, povýtce z movitějších vrstev. Mezi nimi asociační a sešívaný předseda Václav Valoušek, sparťanský Jaroslav Baumann nebo vršovický Zdeněk Kalina…

Nabídky nechyběly a lanaři se činili, překážkou však byly uzavřené hranice, omezené styky se zahraničím, obavy z dopadů pro příbuzné. A přístup mezinárodní federace, která přestupy bez souhlasu mateřského svazu odmítala. V Curychu se obávali konfliktu s táborem, pod který spadalo nejlepší mužstvo světa Maďarsko, politicky mocný Sovětský svaz i fotbalově silná Jugoslávie. Nepomohly ani intervence, které zaštítil Václav Valoušek, dříve člen

výkonného výboru FIFA, takto předseda Československé associace footballové v exilu.

S profesionály, asociací a klubovou strukturou skončily i úspěchy. Mezaliance sokolstva s proletářskými tělocvikáři přivedla kopanou na scestí, na hranu propasti. S reformami chřadly soutěže, padala návštěvnost, reprezentace vršila neúspěchy. V letech 1951, 1952 a 1954 nevyhrála vůbec, nejdelší období bez vítězství protrpěla mezi říjnem 1950 a dubnem 1953. „Je na světě mužstvo, které můžeme porazit?" ptali se novináři.[8]

Nešvary „buržoasní" kopané, jak se říkalo, pokračovaly i v lidovědemokratické republice. Předpisy teď neporušovali bafuňáři, lanaři ani továrníci, nýbrž ředitelé podniků, členové závodních rad a státní úředníci. Nejlepším přilepšovali nevratnými půjčkami, penězi z černých fondů a ze zakázaných zájezdů na venkov. Přibylo podezřelých výsledků, surovostí na hřištích, výtržností na tribunách. Sudí zachraňovali příslušníci Sboru národní bezpečnosti, při zápasech českých a slovenských mužstev občas svištěly pěsti, dokonce kameny.

Finančně tělovýchova a sport nestrádaly, zákon je provolal „významnou složkou kultury", „neoddělitelnou součástí socialistické výchovy".[9] Předseda Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport byl členem vlády, výbor s půldruhým tisícem úředníků se rovnal ministerstvům. A především, objem prostředků posílaných ze státního rozpočtu vzrostl z předválečných milionů a poválečných desítek milionů na tři čtvrtě miliardy korun! Sport financovaly stát, podniky i odbory, povinně přispívali pracující. Nikoli bez výsledků. Z olympiády v Helsinkách jsme přivezli sedm zlatých medailí, stejně jako za celé předchozí období.

Výjimkou byla kopaná. A zatímco úspěchy gymnastů, stolních tenistů nebo cyklistů potěšily, vlnu celonárodního nadšení zvedli pouze Emil Zátopek, lední hokejisté a – fotbalisté. V partaji s veškerou vážností řešili, jaké dopady mají povíkendové debaty v podnicích a spokojenost s výsledky na plnění pětiletky. Co bylo nejhorší, rozčarování projevovalo dělnictvo. Nejvýznamnější skupina ve státě, nejpočetnější a nejhlasitější na tribunách. „Kurva, soudruzi," čílil se politruk, „sedm svazáků, čtyři komunisti, a vy

ten zápas prohrajete!“[10] Podle úspěchů či průšvihů kopané, zjistili v ústředí, poměřují pracující lidovědemokratickou tělovýchovu.

V rozděleném světě se nejpopulárnější sport, spojený s režimem a státem, stal politikem par excellence. Pokračováním politiky na hřištích, s míčem a v kopačkách. Součástí studené války, „politickým třídním bojem, který svádíme na poli sportu“.[11] „I ve sportu překonává nový svět – svět socialismu a lidové demokracie – svět starý, k zániku odsouzený kapitalistický svět,“ mával bojovou zástavou ministr Václav Kopecký.[12] Čest práci a míru zdar!

Pohár přetekl po mistrovství světa ve Švýcarsku v roce 1954. I nejkovanější stoupenci fyzkultury seznali, že úroveň hry vzniká na hřišti, nikoli v sekretariátech, a uvědomění zápasy nevyhrává. Prostor dostali vedoucí s předválečnou asociační zkušeností František Blažej nebo Josefové Rogl s Voglem. Ve prospěch reforem využili mnohamilionové zdroje ze státního rozpočtu stejně jako uvolnění, politiku nového kurzu a doktrínu mírového soužití, které změnám přály.

Ve vedení strany, státu a tělovýchovy schválili výhody pro sportovce, nejlepším začali vyplácet stravovací příspěvky s výkonnostními odměnami. Rozvoji kopané prospěl návrat k prověřenému, ve světě převládajícímu systému podzim–jaro i obnovení druhé nejvyšší soutěže s divizemi. Povinné registrace, rezervy, mládež. Jednotu bylo možné vybírat podle bydliště nebo pracoviště, talentovaným hráčům povolili technické přestupy.

Uvolnění pootevřelo hranice, cestovat se mohlo i za druhou stranu opony. Reprezentace hrála Mezinárodní a kluby Středoevropský pohár, šampiony čekal Evropský pohár mistrů. Národní mužstvo vyrazilo na turné po Jižní Americe. Doma mohli diváci obdivovat Ference Puskáse a Sándora Kocsise z Maďarska, Gerharda Hanappiho s Ernstem Ocwirkem z Rakouska, Lva Jašina ze Sovětského svazu a Giampiera Bonipertiho z Itálie, Didiho nebo Garrinchu z Brazílie.

A ejhle, reprezentace, která prohrávala s outsidery, porazila nejlepší mužstvo epochy Maďarsko i budoucí světové šampiony z Brazílie. V polovině roku 1956 se v zahraničí shodovali, že nejsilnější jedenáctku světa má – Československo!

Z období stalinistického temna vzejde dekáda, která bude v historii naší kopané vůbec nejúspěšnější. Přivezeme bronz z Poháru evropských národů v roce 1960, stříbro z mistrovství světa v Chile v roce 1962 i z olympijského turnaje v Tokiu v roce 1964. Josef Masopust získá Zlatý míč. Dukla Praha postoupí v roce 1967 do semifinále Poháru mistrů evropských zemí, stejně jako Spartak Trnava v roce 1969. Slovan Bratislava vyhraje v roce 1969 Pohár vítězů pohárů…

Obsah monografie vychází z pramenných zdrojů – archivů, novin a časopisů. V některých kapitolách jsou vzhledem k bezprostřední časové návaznosti, dějinným souvislostem a paralelám použity doslovné pasáže z knihy *Bican proti Hitlerovi. Fotbal v Protektorátu Čechy a Morava* (Zdeněk Zikmund, PROSTOR 2020), na kterou monografie volně navazuje.

1

KUPŘEDU, ZPÁTKY NI KROK

Akční výbor Československé associace footballové

Souboj kapitánů v semifinále Poháru osvobození v srpnu 1945. Akční výbor Československé associace footballové se taktovky ujme v únoru 1948 a rozpoutá bouři, která rozmetá všechno. Vedení, soutěže, kluby. Názvy, barvy i dresy. Kapitán Karel Kolský (vlevo) povede Úpici, armádní ÚDA Praha a reprezentaci. Kapitána Josefa Bicana čekají vedle nemilosti mocných závazky, kádrové posudky a údernické směny ve Vítkovických železárnách nebo Škodě Hradec Králové.

Středa 25. února 1948, čtyři hodiny odpoledne. Prezident Edvard Beneš přijímá demise ministrů, premiér Klement Gottwald míří na Hrad, čtvrt milionu lidí na Václavské náměstí. Ulicemi proudí dějiny. Do sídla Československé associace footballové na Kozím plácku vstupuje skupina mužů. Chovají se samozřejmě a sebevědomě, někteří v budově donedávna pracovali. Rozhovor s generálním tajemníkem Františkem Gürtlerem netrvá dlouho, pod nátlakem odevzdá klíče i kancelář. Ani místopředseda Karel Myška se nezdrží. Jednat, natož spolupracovat se samozvanci bez řádně zvoleného výboru odmítá. Část zaměstnanců sleduje nezvané návštěvníky s nadšením, část s údivem a obavami.

„V nejlidovějším a nejpopulárnějším našem sportu – kopané – nebyly vinou dosavadního vedení dány předpoklady pro její zdárný vývoj v pokrokovém duchu," stojí v prohlášení. „Proto spolu s dějinnými změnami v našem státě a ve shodě s vůlí lidu byl ustaven v ústředí naší kopané akční výbor, který se postará o to, aby i footballový sport se stal v budoucnosti platnou složkou nového, lidově demokratického zřízení v republice."[1]

Vznik výboru inicioval Miroslav Stjažkin, v minulosti jednatel Ústředního národního tělovýchovného výboru, vedoucí sportovní rubriky Rudého práva. Ve fotbalovém prostředí nicméně takřka neznámý, proto sháněl spojence, zejména mezi odboráři. Domluvili se snadno, v poválečné bitvě o sjednocení bojovali na stejné straně barikády. S komunisty a sociálními demokraty se na ní sešikovali levicově orientovaní činovníci Středočeské župy footballové,

radikálové ze Sboru československých rozhodčích footballových a souputníci ze západních Čech.

Členy akčního výboru se stali zhrzení pracovníci sekretariátu ČSAF Bohuslav Tesař s Josefem Wildmannem, redaktor Oldřich Šimek, vinohradský Josef Vogl a odboráři Stanislav Černý s Františkem Gleichem. Rozhodčí v něm zastupovali Bedřich Fladung s Antonínem Kotkem, zaměstnance Antonín Ptáček. Přibudou sokol a odborář Josef Bambula-Hron se slovenskými vyslanci Šimonem Kupricem, Eugenem Backem, Jánem Bízikem, Jánem Cibulou, Františkem Letovancem, Ernestem Slukou. Než skončí měsíc, výbory se ustaví i v župách a klubech. Bez voleb a bez hlasování, podle dobové rétoriky „z osob zkušených, pokrokově smýšlejících, věrných lidově demokratické republice, které se nezpronevěřily národu za německé okupace ani po ní, a z poctivých zástupců našeho pracujícího lidu“.[2]

Mladý, teprve šestadvacetiletý redaktor Stjažkin jednal z pověření stranických špiček. Převrat v kopané řešili generální tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský s vedoucím tělovýchovného oddělení Josefem Matějkou. „Během týdne jich vzniklo přes tisíc,“ spočítali akční výbory. „Největší pozornost jsme věnovali Sokolu a fotbalovému svazu, kteří [sic] ty rozbíječské snahy vedly. Byly tu dokonce snahy zničit kartotéky členstva a ukrýt svazové peníze.“[3] Architekti změn nechtěli zopakovat poválečnou zkušenost, kdy se sjednocení a ovládnutí nejrozšířenějšího sportu stalo součástí mocenského zápasu mezi totalitou a stávající, byť okleštěnou demokracií. Co víc, sport s tělovýchovou patřily s výrazným přispěním fotbalové asociace k nemnoha oblastem, v nichž komunisté zprvu neuspěli.

Sjednocení tělovýchovy a sportu domluvili politici v průběhu války v Moskvě. Představy se však různily. Zatímco stoupenci organického sjednocení chtěli jediný spolek Sokol, v němž svazy a kluby zaniknou, vyznavači federativního uspořádání prosazovali volnější spojení s právní a hospodářskou samostatností. Nejdříve převládl první koncept, k němuž se přihlásily nejvýznamnější subjekty s půldruhým milionem členů – Československá obec sokolská, Svaz Dělnických tělocvičných jednot, Federace proletářské tělovýchovy, Československý všesportovní výbor, Junák.

V srpnu 1945 se pro něj vyslovilo jedenatřicet svazů a sdružení, jinými slovy všechny s výjimkou fotbalistů. Na stejném základě vznikl Ústřední národní tělovýchovný výbor v čele se starostou ČOS Antonínem Hřebíkem.

Pro zajímavost, mezi stoupenci organického sjednocení v západočeském regionu se výrazně angažoval otec pozdějšího národního umělce – Karel Gott starší. Původně sociální demokrat, činovník Svazu DTJ, byl uznávaným trenérem, členem předsednictva ONTV v Plzni, od ledna 1946 i předsedou lehkoatletické župy ČAAU v západních Čechách. Patřil k hlavním řečníkům sjednocovací schůze v Elektře, valných hromad v Domě tělesné výchovy i mnohatisícové manifestace na náměstí Republiky. Když vyměnil partaj a přesídlil do hlavního města, jmenují ho jako absolventa průmyslové školy strojnické ředitelem Janky Radotín, ZVVZ Milevsko a Sigmy Lutín. Nakonec vysokým činitelem na ministerstvu těžkého strojírenství. Na minulost nezapomene, zvlášť v Milevsku, kde se bude podílet na řízení podnikové tělovýchovy včetně oddílu kopané.

Až do jara 1946 byli fotbalisté ve sportovním prostředí jediní, kdo se s organickým sjednocením nesmířili, proti sloučení se vymezily dvě třetiny klubů. A zdánlivě ztracenou bitvu vyhráli, když v březnu 1946 rozhodla porada sportovců a tělocvikářů, aby se vrcholným ústředím stal na federativním principu vybudovaný Československý tělovýchovný svaz. V tělovýchově hájil a obhájil federativní prapor zejména Orel, ve sportu ČSAF. Stalo se tak navzdory nesouhlasu vedení KSČ a významné části vlády, zejména Zdeňka Nejedlého, Ludvíka Svobody či vrchního odboráře Antonína Zápotockého.

Činovníky, kteří s původní, svrchu přikázanou podobou sjednocení nesouhlasili, podrobili rozsáhlé dehonestační kampani. Nejničivější šrapnely vylétaly z komunisty ovládaných redakcí – Rudého práva, Mladé fronty, Práce. „Footballoví mocipáni v Praze, kteří se před válkou nešťastnou shodou okolností dostali dočasně do svých funkcí, měli štěstí. Vzepřeli se vládnímu programu o sjednocení tělovýchovy a sportu, protože jim osobně a ne klubům, jak vědomě mylně vykládali, hrozilo nebezpečí složit jednou

„Mladá fronta patří sportu," křičela reklama na letenském stadionu AC Sparta Praha. Nu což. Jak uvidíme, vedoucí sportovní rubriky deníku Miroslav Hladký bude dělat možné i nemožné, aby tělovýchovu uvědoměl ým novinám a novinářům naopak podřídil.

veřejně účty ze své činnosti," nebraly si servítky. „Ryba hnila od hlavy a pach hniloby byl cítiti po celé republice."[4]

Ještě nebezpečnější byly kroky podnikané na policejní a státněbezpečnostní úrovni. Zvlášť když za nimi stáli ministr Ludvík Svoboda s předsedou Ústřední rady odborů Antonínem Zápotockým. První obvinil oponenty ze sabotáže Košického vládního programu, druhý žádal, aby byla v asociaci zavedena národní správa. Jiný pokus, jak si podmanit nejvlivnější ústředí, učinily v říjnu 1946 ÚNTV s částí rozhodčích, když vyzvaly ministerstvo vnitra, aby prošetřilo národní spolehlivost a bezúhonnost vedoucích a prověřilo, neexistují-li příčiny k zákroku proti spolku. Předsedu ČSAF Pelikána s generálním tajemníkem Gürtlerem vyslýchali, na valnou hromadu dorazil policejní úředník, který prohlásil, že stane-li se Rudolf Pelikán, nařčený z kolaborace, předsedou, schůzi rozpustí. Vedoucí obstáli, zaplatí však nejen činovnickou, ale i existenční daň.

V únoru 1948 byly karty rozdány jinak. Komunisté ovládli vládu, parlament i bezpečnostní složky, ulicemi pochodovali milicionáři. Na závodech, v úřadech a ve spolcích řádily akční výbory. Politické krytí poskytly ústřední akční výbor Národní fronty v čele s Antonínem Zápotockým spolu s ústředním akčním výborem

Československé obce sokolské, v němž fotbal reprezentovali Miroslav Stjažkin se západočeským županem Jaroslavem Kroftou. Oba prověření straníci.

Pohodlná partajní většina řídila i akční výbor ČSAF. V prvním prohlášení se přihlásil ke sjednocení a programu vlády, telegramy s vyjádřením loajality zaslal předsedovi vlády Klementu Gottwaldovi, předsedovi ÚRO Antonínu Zápotockému, ministru školství Zdeňku Nejedlému, předsedovi sboru pověřenců Gustávu Husákovi a pověřenci školství a osvěty Ladislavu Novomeskému. „I my v naší kopané se nezastavíme před těmi, kteří ke škodě všech, zvláště naší mládeže, vedli náš nejlidovější sport po křivých cestách k rozvratu," vyhrožovali nepokrytě výboři.[5] S okamžitou platností odvolali vedení klubů, žup i asociace a fotbal podřídili akčním výborům. Předsedou ligové komise jmenovali Františka Blažeje, řízení zápasů svěřili Svazu všesportovních rozhodčích.

Poučeni poválečnými zkušenostmi, přispěchali na druhé straně s uklidňujícím prohlášením: „Footballové soutěže nebudou ničím ohroženy, jen vedení klubů a vyšších organisací musí být sestaveno tak, aby odpovídalo duchu těchto dnů. Soutěže začnou normálně, všechny komise budou fungovat dále v dosavadním složení (rekonstrukci nutno dělat po částech), akční výbory budou však dohlížet na jejich práci."[6] Směrnice podřizovaly dílčí obecnému, okamžité dlouhodobému. Nejdříve čistka, potom sjednocení, nakonec lidovědemokratická tělovýchova. Krok za krokem, zato důsledně a bez kompromisů. Myslete politicky, soudruzi!

Asociace byla nejpočetnějším a nejvlivnějším ústředím, schopným vzdorovat ministerstvům i aktivistické žurnalistice. Kdo chtěl tělovýchovu ovládnout, musel začít sokolstvem a fotbalisty. Počítejte se mnou. Na prahu nových pořádků vykazovala tělovýchova 2 060 881 činných a přispívajících členů, z toho 1 428 823 v tělocvičných spolcích a 632 058 ve sportovních svazech. Mezi spolky vládla ČOS s 1 050 000 členy před Orlem (192 900) a Svazem DTJ (110 000), mezi svazy ČSAF se 450 000 členy před lyžaři (35 000), hokejisty (30 000) a motoristy (25 120). Stručně řečeno, na sokolstvo připadaly tři čtvrtiny tělocvikářů, na fotbalisty takřka tři čtvrtiny sportovců. Cíl zaměřen, hlásili tajemníci.

Redaktor s odboráři si vyhrnuli rukávy, otevřeli seznamy a zahájili čistku. „Tisíce akčních výborů skončí do týdne očistu ve svazech, župách a klubech," těšil se koncem února 1948 novinář.[7] Na svazové ani župní úrovni se nemýlil, s výjimkou slovenských zástupců přežijí nemnozí. Z asociačního výboru František Blažej, ve středočeské župě Emil Bryndač, Josef Křemen a Josef Rogl, v západočeské Jaroslav Krofta. Rozhodčí se rozloučili s Augustinem Kristem, Janem Roškotou, Karlem Kopřivou, Františkem Nekovářem, Rudolfem Trojanem, Antonínem Vrbovcem a Jindřichem Vojtěchovským. Odejít museli zejména volení funkcionáři. Placeným zaměstnancům, nutným pro provoz a soutěže, se dostalo odkladu, podmíněného ovšem loajalitou k novým pořádkům.

Na jiné schůzi zrušili výboři čestné předsednictví profesora Pelikána, škrtnuto bylo masarykovské „Zasloužil se o československou kopanou".[8] „Brali jsme mnohé širočinou – s prohnilým dřevem šlo s sebou někdy i zdravé," uznal s odstupem Josef Matějka. „Čistka v Sokole postihla i řadu poctivých lidí. Byl mezi nimi i redaktor Laufer, jehož případ se řešil až u předsedy vlády Zápotockého."[9] Smířlivěji postupovali na východě republiky. Členové akčního výboru Slovenského fotbalového svazu Šimon Kupric, Ernest Sluka a Jozef Vereš se ve vedení fotbalu pohybovali již za Slovenského státu.

Ani na nižších podlažích širočina tolik nekmitala. V klubech se nezřídka spokojili s více méně formální výměnou či přesunem vedoucích. Chybějící hřiště, dresy a finance vadily více než světonázor nebo postoj ke sjednocení. V hanácké župě si nadto dovolili otevřený vzdor a některé z vyloučených – třeba rozhodčího Krista – podpořili. Z ústředí ovšem požadovali, aby kluby postupovaly co nejrazantněji, a viníky obvinili ze sabotáže. Kdo kličkoval nebo nesouhlasil, ocitl se na listině sám.

→ Fotograf stiskl spoušť v okamžiku, kdy Alois Šmejkal (SK Viktoria Žižkov) přerazil nohu repatriantovi Eugenu Wellischovi (ŠK Bratislava). Snímek se objeví ve spoustě článků, dokonce v metodických příručkách, varujících před surovou a bezohlednou hrou.

Když se kupříkladu vzepřeli činovníci v ŠK Žilina, okresní akční výbor ustavil správní komisi, která klub převzala a s okamžitou platností odvolala náčelníka s trenérem. Jako úlitbu dostal padesát tisíc na slovanský fotbalový turnaj. „Akční výbor ČSAF provedl dalekosáhlá, ba přímo revoluční opatření. Za těch několik dnů, které měl k disposici, vykonal více, nežli kdo doufal, že by

někdy v kopané vykonáno být mohlo," čílil se přesto v dubnu 1948 předseda Stjažkin. „Zatím však akční výbory nižších složek buď stojí s rukama v kapsách a sledují události, jako by se jich netýkaly, nebo pokulhávají za stanovenými úkoly v uctivé vzdálenosti. Proč? Čekají, jak to dopadne."[10]

Při jiné příležitosti si postěžoval, že čistka mezi fotbalisty přinesla řadu vzletných prohlášení, leč jediného vyloučeného – hostivařského činovníka Lásku. Případ souvisel s takzvaným odmítáním, ustanovením, podle něhož mohly kluby před sezonou vyřadit z osudí pětici rozhodčích. Důvody sdělovat nemusely, motivace bývala různá. Pochyby o nestrannosti, občas peníze a vzdálenosti, cestovné totiž sudím proplácely samy. Akční výbor ČSAF zrušil článek na jedné z prvních schůzí, liga úpravu přijala. S koncem „buržoasní kopané", mínili vedoucí, nutně skončila i nečestnost. Budeme hrát bez odmítání, „jak to nové chápání sportu, opravdového sportu vyžaduje".[11] Když změnu vysvětlovali ve středočeské divizi, delegát Láska prohlásil, že odporuje zvyklostem a právům klubů. A po námitce, že tak rozhodl akční výbor, se bezelstně zeptal, kdo že ho zvolil. Vykázán byl nejdříve z místnosti, potom z asociace, podle oficiálního vyjádření „pro provinění proti národní kázni a zlehčování akčního výboru ČSAF".[12]

Stát směřoval k mocenskému monopolu, společnost k totalitě. Předsednictvo ústředního akčního výboru NF neztrácelo krok a hned v únoru 1948 vyhlásilo, že jedinou tělovýchovnou organizací bude Československá obec sokolská. Vznikne tak, že do ní s majetkem a členstvem vstoupí všechny tělovýchovné, sportovní i turistické spolky, svazy a kluby. Sjednocení provedou akční výbory, složené ze zástupců Sokola a slučovaných organizací. Proběhne do konce března, údajně na základě „dobrovolnosti členství a dobrovolnosti práce".[13] Prováděcí pokyny počítaly i s motorismem, aviatikou a junáctvím, stejně jako se vstupem odborářské tělovýchovy. Výjimky připouštěly pro členy židovského svazu Makabi, „protože podléhají ústředí v Tel Avivu",[14] a katolíkům z Orla, „kteří se věnovali jen náboženské a mravní výchově".[15] Sjednocená tělovýchova může na druhé straně počítat s podporou vlády a odborů, s financemi ze státního rozpočtu a podniků.

Režim se teprve upevňoval, chystal parlamentní volby, v červnu měl – s proklamovanou podporou vlády a komunistů – proběhnout všesokolský slet. Ústřední akční výbor ČOS proto zvolil taktiku spojující nátlak s ústupky. Trval na zrušení právní samostatnosti a převedení majetku spolků, zdůrazňoval ovšem domnělou dobrovolnost, rovnost a sokolskou demokracii včetně autonomie v odborné činnosti a soutěžích. Do dubna 1948 se součástí ČOS stalo třiadvacet svazů. Pro zbytek – fotbalisty, lyžaře, odboráře, turisty – stanovili konec května, kdy měly vstoupit nejen spolky, ale i jednotlivci. Později už by podléhali obvyklému přijímacímu řízení s šestiměsíční kandidátskou lhůtou. Od června 1948, diktovaly směrnice, budou tělovýchova a sport výhradně sokolské.

Předúnorová ČSAF sdružovala 120 000 hráčů, s trenéry, činovníky, rozhodčími a přispívajícími 450 000 členů. Vycházela z tradiční župní struktury, spravovala největší rozpočty. Fotbal dominoval návštěvami, příjmy ze vstupného, zájmem veřejnosti. Podle nových mocipánů byl také nejvíce spojen s nešvary „buržoasního sportu“ – autonomní spolkovou demokracií, neústupnými, leč respektovanými vedoucími, profesionalismem a silným, nezávislým finančním zázemím. V akčním výboru věděli, že vyžaduje zvláštní přístup. Vyloučili třeba, že by sokolští náčelníci řídili fotbal technicky, převzali soutěže nebo že by kopanou ovládl tělocvik. Pokud se v jednotě sloučí více klubů, mají si uchovat hráče, samostatnost i soutěže. Vedoucí popírali, že by jim sokolové zabírali hřiště, peníze či inventář. Slíbili vlastní hospodaření i rozpočty, pokladna ovšem bude společná, pod kontrolou jednoty. A ouvej, případné přebytky si rozdělí všichni.

Jiná prohlášení zněla spíš výhružně, nebo přinejmenším naivně. „Každý, kdo bude chtít v Sokole provozovat jakýkoliv druh sportu, musí především projít základní tělesnou výchovou. Tedy napříště nebude možné, aby někdo hrál jen kopanou nebo stolní tenis, nýbrž se musí s ostatními tužit i v tělocviku základním, tedy ve cvičeních prostných, pořadových, ba i na nářadí, v plování, pobytu v přírodě a pod.,“ rozumoval jednatel ČOS, režimem později perzekvovaný Viktor Heller. „Zavedením kmenového členství bude odstraněno známé ‚lanaření‘, t. j. přetahování a kupování

hráčů z jednoho klubu do druhého. Každý bude závodit jen za jednu jednotu, a to zpravidla za tu, v níž trvale bydlí. (…) Je nedůstojné sportu, aby hráči na hřišti byli oddělováni od těch, kteří se na ně chodí dívat, železnou mříží jako dravá zvěř v cirkusové manéži. (…) Zatím co na hřištích kopané se tuží dvacet dva hráčů, na tribunách okolo hřiště se jich ‚tuží' dvaadvacet tisíc. Tak si to Tyrš nepředstavoval. Že to jde změnit, toho dokladem jsou všesokolské slety."[16]

Není divu, že fotbalisté sledovali vývoj s obavami. Část obrazoborecké nadšení podporovala, část reptala, mlčící většina vyčkávala. Na razanci a rétorice musel ubrat i předseda Stjažkin. V tělovýchovném oddělení ÚV KSČ s ním ostatně spokojeni nebyli. Radikálními, mladicky nezralými prohlášeními předbíhal události, provokoval nejen ve fotbalovém prostředí a ohrožoval průběh sletu. V květnu 1948 komunističtí činovníci zasáhli, když přespříliš akční výbor ČSAF přinutili, aby s nejkontroverznějšími kroky, především s hospodářským sloučením, počkal na druhou polovinu roku.

A počátkem června 1948 prohlásili, že názvy klubů zůstanou. Pravda, ve spojení s názvem jednoty – Sokol Čechie, Sokol Meteor, Sokol Viktorie… Kluby, nově odbory jednot, se musely vzdát zkratek SK, FC či AFK, mohly si však zvolit jména symbolická, česká a slovenská, jako Slavoj nebo Hviezda. Pouze tam, kde byl v jednotě jediný oddíl, zůstalo u názvu Sokol s dovětkem odbor kopané.

Akční výbor ČOS se na tom usnesl v dubnu, když řešil názvy velkoklubů. Chvíli si dokonce pohrával s myšlenkou, že obě letenské značky zachová a vytvoří z nich samostatné jednoty. Potom rozhodl jinak, oficiálně proto, že „nejsou spolehlivé předpoklady, že by tyto kluby mohly provádět sokolskou základní tělesnou výchovu do všech důsledků".[17] Rudí se domluvili se Sokolem Bubeneč, sešívaní se Sokolem Praha VII, vedoucí funkcionáři souhlasili, že tradiční jména spojí s názvem jednoty. Měly tak vzniknout Sokol Sparta Bubeneč a Sokol Slavia Letná.

Překvapivě přežil profesionalismus, třebaže jen do konce roku 1948. Oficiálně vlastně ani neexistoval a i v předválečném fotbale byli ryzí profesionálové výjimkou. Výhradně fotbalem se před okupací živili cizinci Raymond Braine s Josefem Bicanem, domácí

hvězdy včetně Františka Pláničky či Oldřicha Nejedlého si přivydělávaly v civilních profesích. Kluby zůstávaly amatérské stejně jako členové výborů. Plat pobírali hráči, trenéři a zaměstnanci, tajemníci a správci hřišť.

Poválečný, takzvaný smíšený systém rozlišoval mezi hráči bez výhod a s výhodami. První hráli zadarmo nebo nejvýše za 600 Kčs, druzí obvykle za 600 až 2 000 Kčs měsíčně. Nejlepší ovšem dostávali i částky násobně vyšší, odměny řády nelimitovaly, hráči si nestěžovali. „Hranice není omezena a dobročinnosti se meze nekladou."[18] Hráče s výhodami chránila karenční lhůta, při odměně do dvou tisíc devítiměsíční, při vyšší až dvojnásobná. Plejery s výhodami si mohla dovolit zhruba čtyřicítka klubů, dvě procenta asociace.

Akční výbor ČSAF prohlásil, že profesionalismus skončí, nikoli však okamžitě. Vymínil si revizi hospodaření a přezkoumání profesionálních smluv, placení hráči nicméně pokračovali. Výboři si uvědomovali, že zrušení odměn by poznamenalo úroveň soutěží, nejlepší by zmizeli v cizině a peníze dostávají hráči koneckonců i v Sovětském svazu. V jejich případě nikoli coby profesionálové, ale jako vynikající pracovníci, dobovým slovníkem stachanovci. „Celkově je sledováno řešení, aby profesionalismus vymizel," šířil osvětu Miroslav Stjažkin. „Ne ovšem ihned, ale postupně – výměnou generací. Hráčům, kteří připadají v úvahu pro representaci, budou ovšem i po vymýcení profesionalismu poskytovány příležitosti k treningu, dostane se jim všech předpokladů podobně jako v SSSR."[19]

Jiní netrpěliví novináři prozradili hned po válce státní tajemství, za které se zanedlouho rozdávaly tresty. I sovětští sportovci jsou placeni, přiznali, a neměli by se tudíž účastnit olympijských soutěží. „Hráč, který byl vybrán do mistrovského mužstva, již nemusí více pracovati a pobírá stejnou mzdu, jakou měl, když pracoval," referovalo Rudé právo. „Teprve, je-li z mužstva pro špatný výkon vyřazen, vrátí se ku své práci na závodě. Kromě toho dostávají určitou premii za vítězství – za nerozhodný a prohraný zápas nic."[20] „Sportovní organisace sovětské profesionalism neznají a nepodporují," přitakávala Severočeská Mladá fronta. „Odměny

Ochozy letenského stadionu praskaly při ligových, pohárových, ale i přátelských derby ve švech. Nejmladší členové klubů měli výhodu, že fandili přímo u hřiště. Jako na konci června 1947 při utkání, v němž se radovali rudí.

za nadprůměrné výkony se nepovažují za profesionální, ale za mimořádné, stejně jako dostávají stachanovci!“[21]

Politicky ovládali akční výbor ČSAF komunisté, profesně placení odboráři. Povzbuzováni předsedou Zápotockým pokusili se fotbal podřídit a dokončit to, co se nepodařilo předtím. Tělovýchovný sbor ÚRO utvořil z firemních jedenáctek závodní kluby a v závěru března 1948 svolal shromáždění, na němž si počínaly stejně rozpínavě jako nedávno závodní rady v Průmyslovém paláci. Půldruhá stovka delegátů vystoupila s řadou ultimativních požadavků. Nežádali nic menšího než tři místa v lize, další mužstva měla být zařazena ve stejných třídách, jaké hrají v odborech.

A především – v podnicích zaměstnaní fotbalisté měli být pro závodní jedenáctky uvolněni okamžitě, bez karenční lhůty a bez náhrady! Stav, kdy hráli jinde, než pracovali, musí skončit. Skončí tak i uvolňování na úkor pracovní doby, jásali odboráři, stejně jako lanaření a placené přestupy.

„Podstatných změn ovšem dozná náš poměr k závodním klubům a k opravdové tělovýchově vůbec," burcoval předseda Stjažkin. „Prvním znakem této spolupráce bude uvolnění hráčů do závodních klubů."[22] Zbývající výboři měli rozum, uznali, že změna by fotbal zničila, a rozhodnutí posunuli do letní přestávky. Přestupy měl schvalovat akční výbor po projednání se všemi zainteresovanými stranami a pouze pro hráče, kteří v podniku pracovali přinejmenším od počátku ledna 1948. Vzpamatovaly se také kluby, které v červenci 1948 na schůzi středočeské župy ultimáta odborářské tělovýchovy odmítly. Podobných projevů vzdoru mnoho nebylo. Úřadující, notně roztřesený župní předseda Josef Křemen z Motyčína alespoň připustil, že stanovisko přednese v předsednictvu ČOS.

Profesionalismus odklad dostal, úprava přestupů nikoli. Vedoucí v nich viděli zdroj nešvarů a živobytí pro „lanaře, funkcionáře, footballové šíbry, sekretáře a sekretářičky".[23] Akční výbor ČSAF proto počátkem března všechny, i domluvené přestupy zrušil a další povolil až v dubnu, kdy vstoupil v platnost nový, s halasem roztrubovaný přestupní řád. Přestupovat se mělo pouze v prvním lednovém a červencovém týdnu, se souhlasem klubů, župy nebo při mezižupních přesunech svazu a výlučně při změně pracoviště nebo bydliště. Tehdejší terminologií řečeno, uznávány měly být pouze existenční, nikoli takzvané otevřené přestupy. A jedinou platbou, kterou řády uznávaly, byl třicetikorunový měsíční paušál podle doby působení v klubu, zastropovaný souhrnnou částkou 1 080 Kčs. Zvláštní ochranu dostali fotbalisté mladší dvaceti let a reprezentanti, hostování bylo povoleno jen při mezinárodních a exhibičních zápasech, pro vojáky, brigádníky nebo studenty. V klubu nemohli hostovat více než tři hráči.

Vedoucí se pochlubili, kterak řády zeštíhlely, a rozhlásili, že lanaři budou „nuceni hledat řádné záměstnání".[24] Při první příležitosti

nicméně pravidla porušili, když na duben vyhlásili mimořádný termín pro závodní kluby. Navíc schválili, aby ústředí mohlo v zájmu hráče přestup i nařídit, „je-li k jeho prospěchu a hráčské schopnosti žádoucí“.[25] Potom se nestačili divit, neboť hned v prvním termínu projevilo zájem změnit působiště šest tisícovek hráčů! Odhadovalo se, že tři čtvrtiny z nich tak učinily z důvodů zištných. Asociační pokladna získala na poplatcích 600 000 Kčs, i akční výbor však musel přiznat, že se úprava nepovedla.

Pravidla teď nezneužívali lanaři nebo kluby, nýbrž hráči. Mnozí si připsali desetitisícové částky, přičemž se netajili záměrem v turistice co půl roku pokračovat. Zvlášť zmiňovaly noviny případ dobrodruha, který peníze přímo při podpisu smlouvy prohrál s činovníky v kartách a hledal všemožné cesty, jak přestup zneplatnit. Vedení nezbylo než neúspěch uznat a přislíbit nápravu. „Pro letošní soutěže ještě vydržíme se starými zvyklostmi,“ kál se Sokolský věstník, „ale v budoucnosti dáme vše do pořádku se sokolskou důkladností.“[26]

Vraťme se na chvíli do protektorátu. V roce 1939 začala okupace ve středu, liga nejbližší neděli. Až na pár výjimek potom fotbal pokračoval nezávisle na válečných událostech. Úřady potřebovaly, aby demonstroval klid, spořádanost a bezvětří na území protektorátu. Stejný přístup zvolili komunisté. V roce 1948 podepsal prezident demisi ministrů ve středu, v neděli se hrála příprava a za týden liga. Přesně, jak stanovil rozpis. V březnu ji nezastavilo úmrtí Jana Masaryka, v červnu abdikace Edvarda Beneše.

Akční výbor ČSAF si pospíšil a deklaroval, že liga a další soutěže začnou „za jakýchkoli okolností“.[27] Vyloučil tak nejen politické, ale i povětrnostní vlivy, neboť republiku sužovaly mrazy. Chvíli to totiž vypadalo, že fotbal nezastaví politika, nýbrž svatý Petr. „Novým předsedou hrací komise footballové ligy je František Blažej,“ uklidňovali z výboru, „který svého času již tuto funkci zastával.“[28] Připomněli tak srpen 1940, kdy vystřídal nacisty vyšetřovaného a umučeného Josefa Bidla, aby soutěž provedl soutěskami protektorátu. V tomto případě nahradil podplukovníka Josefa Bradu, vyakčněného štábního důstojníka, místopředsedu asociace a předsedu Západomoravské župy footballové. V čele komise vydrží do

počátku dubna, než ho pošlou jako technického vedoucího k reprezentaci. Velení po něm převezme Josef Vandůrek. Příslušník bezpečnosti, stolní tenista, člen ústředního výboru ČOS. Nakonec prezident Evropské unie stolního tenisu.

Na první schůzi předseda Blažej ujistil, že převrat se nechystá a liga pokračuje v původní podobě. Vrcholná soutěž bude výborem i úřady podporována, ačkoli některé úpravy – přestupy a karenční lhůty, amatérismus a profesionalimus – se v budoucnosti změní. Jinak se diskutoval hlavně provoz soutěží stejně jako předepsané, leč chybějící ohrady v Karlíně nebo Českých Budějovicích. Přítomní zástupci klubů znovu zrušili takzvané odmítání a schválili změny v delegacích rozhodčích, protože část z nich ze sboru vyloučili. Příště, pohrozili z ústředí, budou na schůzi vpuštěni pouze činovníci s potvrzením akčních výborů.

První březnovou neděli roku 1948 v půl čtvrté odpoledne liga skutečně začala. Hrálo se ve Slezské Ostravě, Bratislavě, Českých Budějovicích a ve Vršovicích. Na blátě, ale ve vcelku přijatelném počasí. Celkem přišlo osmačtyřicet tisíc diváků, více než průměr, třebaže velkokluby pauzírovaly. Rudí cestovali po Turecku a Rumunsku, sešívané vyučovali v Budapešti. První ligovou branku v poúnorové šlamastice vstřelil Gejza Šimanský. Novináři řešili výkony rozhodčích, neúčast Kubaly nebo neproměněnou penaltu Pažického, diváci fandili bez výstřelků. „Mnozí z nich šli na zápas s otázkou, v čem se asi projeví ty novinky v kopané," shrnuly premiéru noviny. „Nuže, neprojevilo se to celkem v ničem, bojuje se o body stejně jako dříve, diváci se stejně zlobí na rozhodčí a míče zůstaly stejně kulaté."[29]

V ústředí dbali, aby kluby dostávaly vzkazy povýtce povzbuzující. Veřejnost se obává, rozháněl pochybnosti Miroslav Stjažkin, že „kluby ztratí jméno, majetky, hřiště, že budou hrány jen místní soutěže, že liga a soutěže budou zrušeny, celá struktura dnešní footballové organisace rozvrácena a že Sokol začne budovat úplně nové footballové jednotky. Ani slovo z toho není pravda. O podobných opatřeních nebylo na příslušných místech vůbec uvažováno. Svazové i amatérské soutěže zůstanou beze změny."[30] Jak ukáže blízká budoucnost, lhal, jako když tiskl. A co nejvíce

popíral, nastane nejdříve. V jiném článku zase oznámil, že asociace uvolní milion korun na výchovu dorostu, společně s odboráři vybuduje rekreační středisko pro fotbalisty a vznikne volné sdružení hráčů, jakési fotbalové odbory.

Na konci března si předseda akčního výboru ČSAF pozval hráče pražských klubů, kterým zopakoval, že režim s vrcholovým fotbalem počítá a nejlepší budou podporováni. Přítomní – mezi nimi Josef Bican, Ladislav Koubek či Václav Jíra – uvítali na oplátku „snahu nového vedení čs. footballu po očistě sportovního života a přihlásili se k práci na nových úkolech, které před nás doba a pokrokový vývoj postavily“.[31] Pro venkov a průmyslové podniky chystají kluby bez nároků na úhradu nákladů a odměny exhibice se sníženým vstupným, výtěžek poputuje na výstavbu hřišť. Součástí zájezdů, usnesli se přítomní, budou diskuse s pracujícími. Podobné sportovní brigády vbrzku doplnily jiné, pracovní. Hned třetí jarní kolo přeložili na sobotu, aby hráči nezmeškali Národní směnu vítězství. Na stadiony nešli, sbírali suroviny. Za pár dní se pro změnu sešli na vršovickém nádraží, kde vykládali uhlí. Můžeme-li věřit novinám, dorazila jich padesátka a každý složil přes dvě a půl tuny. „Úplnými stachanovci se ukázali Cejp, Kolský, Koubek a Pešek.“[32]

Zatímco borci v montérkách symbolizovali nástup nových pořádků, tryzna, která se sešla ve druhé polovině dubna 1948 v ústřední kapli Olšanských hřbitovů, byla loučením se slavnou minulostí. Skotský internacionál John William Madden k nám přijel v únoru 1905. Roční kontrakt se mu stal celoživotní volbou. V Praze se oženil, zplodil a pochoval syna. Prožil v ní – jako příslušník nepřátelské mocnosti – obě světové války. Celkem třiačtyřicet let, z nich čtvrt století v červenobílých službách. Když teď zemřel, stráž nad rakví drželi slávističtí dorostenci a řečnil páter Petr Nálevka, dříve major duchovní služby, člen výboru rudých.

Ve státní lize 1947/48 soutěžil nezvyklý, lichý počet účastníků. Předchozí ročník totiž poznamenala korupce, asociace vyloučila uplácené SK Kladno i uplácející SK Baťa Zlín a SK Židenice. Soutěž mohl doplnit vítěz moravskoslezské divize, také její závěr však doprovázely pochybnosti a Vítkovické železárny zůstaly v divizi. Po podzimní části se v čele seřadily ŠK Bratislava, SK Slavia

↩ Než musel kvůli zranění skončit, střílel Jaroslav Cejp jako z partesu. V sezoně 1946/47 si připsal pětadvacet a v sezoně 1947/48 jedenadvacet ligových gólů. Nejnebezpečnější byl, jak vidno, v prostoru před brankou.

John William Madden, syn irských rodičů ze skotského Dumbartonu, se upsal na sezonu. V Praze však zůstal, zestárl v ní a zemřel. V čele smutečního průvodu, hned za rakví, kráčela vdova Františka Jindřiška Čechová.

Praha, AC Sparta Praha, Bohemians AFK Vršovice a SK Slezská Ostrava, vzadu SK Viktorie Plzeň s nováčky SK Čechií Karlín a SK Českými Budějovicemi.

Vedoucí ŠK Bratislava čelila největším problémům již před sezonou, kdy část členstva obvinila předsedu Ernesta Šťastného ze zpronevěry a chtěla vyloučit repatrianty László Kubalu, Júlia Schuberta a Jozefa Antoše. Výbor hlasování ustál, pravomoci rozdělil mezi předsedu Ernesta Šťastného, prokuristu Bohumíra Škardu a technickou komisi s Ferdinandem Daučíkem, Leopoldem Šťastným a Ladislavem Nedbálkem. Muziku tvrdil Thomas Sneddon, skotský trenér fotbalistů Royal Air Force. Vedli si skvěle, ačkoli se museli vyrovnat s odchodem Rudolfa Illovszkého a Ference Procenka, s přestupem Júlia Korosteleva, zraněním Viktora Tegelhoffa i s penzionováním Ivana Chodáka.

Spokojení bafuňáři poslali mužstvo v zimní přestávce do Turecka, předseda sboru pověřenců Gustáv Husák mu půjčil vládní dakotu a všichni vyhlíželi jarní pokračování. Zvlášť když za rekordní částky získali Božina Laskova ze Židenic, Miloslava Danka z Košic,

Josefa Kajmla z Buštěhradu a Josefa Forejta s Vlastimilem Pokorným z Admiry Praha VIII. Podle žurnalistů stáli tři čtvrtě milionu korun, na druhé straně půl milionu poslal Juventus Turín za potomka ruských emigrantů Júlia Korosteleva.

Na jaře budou prvními, kdo ztratí naděje. Prohrají nejen s AC Spartou Praha, SK Slavií Praha a AFK Bohemians, ale i s ŠK Jednotou Košice nebo SK Viktorií Plzeň. V březnu vyrazí na velikonoční zájezd po Belgii, Lucembursku a Francii, při němž emigruje předseda Ernest Šťastný. Na duben si kvůli mexickému turné domluví předehrávky, hrají třikrát v týdnu a prohrávají. Chleba se lámal při souboji s AC Spartou Praha, v němž na hřišti nechyběl – v jarní lize poprvé a naposledy – ani László Kubala. Nastoupili v sestavě Reimann – Venglár, Vičan, Hinduliak – Baláži, Pokorný – Šimanský, Kubala, Laskov, Schubert, Danko. Na soupeře nestačili, chyběli zraněný Jozef Karel i forma rekonvalescenta Kubaly. Hosté skvěle bránili, rozhodl Jaroslav Cejp.

Na počátku června vládli tabulce i předpovědím AFK Bohemians. V prvním ligovém duelu na obnoveném slávistickém stadionu porazili domácí, k zápasu nastoupili v sestavě Pavlis – Rubáš, Vedral – Havlíček, Charouzd, Kalous – Liška, Plánický, Golob, Žďárský, Pešek. „V jednom z nejkrásnějších ligových utkání, jaké jsme mohli v poválečné footballové mizerii vidět“,[33] vynikla zelenobílá obrana, nejlepší v lize, neztratili se dorostenčíci Václav Pavlis s Miloslavem Charouzdem. Podle rozpisu zbývaly TŠS Trnava, SK Slezská Ostrava a SK Čechie Karlín, vesměs přijatelní protivníci. Ouha, Vršovičtí propadli. Bez marodů Vladimíra Leštiny, Václava Jíry, Josefa Vedrala, Jiřího Rubáše a Jiřího Peška neuhráli víc než plichtu na Invalidovně.

Červenobílým věřil málokdo, zvlášť po debaklech s SK Viktorií Plzeň nebo ŠK Jednotou Košice. Mužstvo se trápilo, výjimkou nebyl ani Josef Bican. „Ostatní jsou zakleti v neproduktivní hře bez systému, protože systém Bican není již systémem hry pro výhru, spíše naopak,“ smlsly si nepřející noviny po zápase, v němž kanonýr mimochodem třikrát skóroval. „Celý útok Slavie se stále batolil kolem středního jak kuřata pod slepicí.“[34] Před derby se vedoucí pochlapili a kanonýra nepostavili. Ročkovi – Seneckému, Zástěrovi – Koubkovi, Kolskému, Lubomíru Bláhovi – Kokštejnovi,

Vejvodovi, Cejpovi, Hronkovi a Bílému čelili Deršák – Kocourek, Bohumil Říha – Bradáč, Buchta, Vlk – Hlaváček, Hemele, Trnka, Kopecký, Benda. Když vybíhali na trávník, publikum pískalo, věrné děsil debakl. Ejhle, outsider zabral a vyhrál rozdílem třídy. Sešívaní se zvedli, vrátí se i Josef Bican. „Bican – redivivus – uposlechl patrně dobrých rad, nezištně rozehrával míče i dobře střílel," skládal reparát novinář.[35]

Před posledním kolem na konci června 1948 vypadala tabulka jako v dobách Františka Pláničky a Karla Peška-Kádi. V čele velkokluby se shodným ziskem, mimo dostřel ostatních. Bafuňáři, redaktoři i fanoušci vytáhli tužky a počítali. Při bodové rovnosti totiž nerozhodoval rozdíl, nýbrž poměr branek. A favority čekali soupeři, kteří se jim při nejlepší vůli nemohli rovnat – na jaře mizerná ŠK Žilina se sestupujícím SK České Budějovice. Všichni, kdo fotbalu rozuměli, čekali gólové dostihy, možná s přispěním klubových pokladen. A nespletli se.

Na podzim 1947 červenobílí v Českých Budějovicích remizovali a mohli být rádi, že rozhodčí pro ofsajd neuznal branku Josefa Zemana. Mezi tyčemi vynikl gólman reprezentační rezervy Karel Čapek, v centrhalvu málo známý Vilém Příbek, který hlídal a uhlídal Bicana. Při revanši Čapek – Kubeš, Polák – Freiberg, Příbek, Chudoba – Diesner, Rudolf Novák, John, Smutný, Hemelík vyhořeli. Zato Deršák – Kocourek, Bohumil Říha – Hanke, Trnka, Vlk – Hlaváček, Hemele, Bican, Kopecký, Bradáč se překonávali, vykouzlili patnáct branek a chvíli drželi titul. Zvlášť znovuzrozený centrforvard přiváděl protivníky k zoufalství, skóroval sedmkrát, čtyřikrát trefil tyč.

Rudí, hrající nazítří, věděli, co potřebují, a výsledek si pohlídali. Horák – Senecký, Zástěra – Koubek, Lubomír Bláha, Kolský – Kokštejn, Vejvoda, Cejp, Ludl a Bílý pochybnosti nepřipustili, znejistěli toliko potom, co Žilinští na pár minut vyrovnali. Při skóre 62:35 dosáhli poměru 1,77, červenobílí při skóre 64:39 poměru 1,64. Radoval se i Jaroslav Cejp, kterému stačil gól, aby ovládl pořadí střelců. Poprvé po devíti sezonách, v nichž kraloval Josef Bican. Ve dvaceti zápasech skóroval jedenadvacetkrát, slavnější předchůdce ve třinácti dvacetkrát.

AC Sparta Praha, mistr z politikou rozdělené sezony 1947/48. Nahoře zleva Zástěra, Roček, Ludl, Kokštejn, Jan Říha, Vejvoda a Koubek, pod nimi v podřepu Senecký, Kolský, Cejp a Hronek. Chybí gólmani Horák s Karlem Bláhou, záložník Lubomír Bláha, útočníci Bílý, František Hájek a Zmatlík. Na snímek se, jak velel obyčej, nevešel ani trenér František Sedlacsek.

Za protektorátu úřady mezinárodní styky zakázaly. Poúnorový vývoj probouzel reminiscence, v klubech a na tribunách neskrývali obavy. „Někteří lidé mají strach, že následkem politického vývoje v našich zemích budou čs. sportovcům uzavřeny západní hranice," připustil nejistotu i oficiální sokolský Ruch. „Nuže, můžeme tomu věřit a nemusíme. Uvidíme, jak se budou věci dále vyvíjet."[36] Bylo zřejmé, že rozhodovat se nebude v Tyršově domě ani na Kozím plácku.

Buď jak buď, chvíli se ještě cestovalo, třebaže akční výbor ČSAF v dubnu 1948 všechny domluvené zájezdy zrušil, vymínil si, že příští mu budou předkládány ke schválení, a trval na tom, aby výpravy doprovázeli jeho zástupci. Na první schůzi nicméně potvrdil, že se čeští zástupci zúčastní porady reprezentačního Mezinárodního a klubového Středoevropského poháru v Benátkách. „Již dnes je zcela jisté," zvedal ukazovák, „že z původně jmenovaných delegátů Valouška, Gürtlera a [Josefa] Tesaře tam nikdo nepojede."[37] Přihlásilo se rovněž vedení ČOS, které vytvořilo pro vztahy s cizinou komisi v čele s odborářským redaktorem Karlem Markem a nárokovalo si právo diktovat postoje i zastoupení v mezinárodních federacích.

Dveře se přivíraly a kluby spěchaly, než se definitivně uzamknou. Bratislavští se domluvili v Antverpách, Lucemburku a Nancy, rudí se sešívanými v Budapešti, Vršovičtí v Lutychu. V Belgii vystupovaly SK Viktoria Žižkov a SK Sparta Kladno. Nejčastěji se cestovalo do Polska, kam vyrazily – více za volným trhem než za fotbalem – SK Slezská Ostrava, SK Čechie Karlín, SK Nusle, ČAFC Vinohrady, ŠK Žilina a TŠS Trnava. Československo pro změnu navštívily Malmö FF, Ferencváros, MTK a Vasas Budapešť, přijel nizozemský mistr Blauw-Wit Amsterdam. Občas pohříchu v rozporu s direktivami, bez vědomí, natož souhlasu vedení.

Padaly proto tresty. Akční výbor ČSAF pozastavil činnost SK Spartě Kladno, udělil výstrahu AFK Bohemians a zákazem výjezdů potrestal SK Viktorii Žižkov, která „jezdí jako cirkusový podnik od města k městu, aby si vydělala na zpáteční cestu".[38] Další tresty uložil činovníkům Stanislavu Černému a Jindřichu Žaludovi, hráčům Františku Havlíčkovi a Jiřímu Peškovi, v tomto případě pro nesrovnalosti při celních prohlídkách. „Nebude se jezdit za nákupy nylonek," varoval Miroslav Stjažkin.[39] Přestupky se množily, poválečné ekonomiky strádaly nedostatkem a rozdíly v nabídce. Za hranice putovalo sklo, domů vázané či nedostatkové zboží jako zmíněné nylonové punčochy, hodinky, žvýkačky, káva, žiletky, cigarety, látky nebo zapalovače. Hráči v tom nebyli sami, činili se i funkcionáři.

„Zemský národní výbor v Praze upozorňuje na jmenovaného, velikého specialistu na pašování valut, obuvi a jiných důležitých věcí," doplnil snaživý úředník ke spisu sháněčlivého redaktora Josefa Laufera.[40] Když kontraband překročil únosné meze a začal zajímat noviny, vzbudil pohoršení i ve vládě. „Akční výbory jistě důkladně očistí náš sport a slibuji si od jejich činnosti jako ministr zahraničního obchodu, že při zájezdech sportovců se již nebudou opakovati některé nepěkné případy úniku devis, nebo převážení hodnotných balíčků do ciziny," přál si v březnu 1948 Antonín Gregor.[41]

Na jaro 1948 domluvila bývalá asociace zajímavý program. V dubnu Polsko ve Varšavě, na výročí osvobození v květnu Anglie v Praze, v červnu Francie, s největší pravděpodobností v Bratislavě. Národní tým měl v zahraničí lepší zvuk než doma, předchozí

sezona navíc vůbec nedopadla špatně. Pod asociačním kapitánem Jiřím Pichlerem reprezentace porazila Jugoslávii, Polsko, Rumunsko i Rakousko, remizovala s Dánskem, neuspěla jen v Itálii. V neoficiálním evropském žebříčku skončila druhá – za Francií, zato před Švédskem, Itálií, Anglií, Dánskem nebo Maďarskem. „Snad žádný národ na světě nemá takový talent k míčovým hrám jako národ náš," nechal se unést Miroslav Hladký.[42]

Převratné politické změny vedly k diskusím, zda dojde ke změnám rovněž v programu národního mužstva. „Pochopitelně, že jsme převzali současně i povinnosti a závazky," zapřísahal se v březnu 1948 Miroslav Stjažkin. „Mezinárodní program i termíny budou dodrženy."[43] Ještě ve stejném měsíci však proběhla schůzka, která položí základy k přesměrování mezinárodních styků. Ve slovinském Bledu se sešli zástupci Albánie, Bulharska, Československa, Jugoslávie, Maďarska, Polska, Rumunska a části Svobodného území Terst. Domluvili společné srazy, vzdělávání odborníků, Balkánsko-středoevropské hry. Program „slovanské olympiády" počítal s basketbalem, boxem, cyklistikou, gymnastikou, házenou, lehkou atletikou, lyžováním, plaváním, stolním tenisem, střelbou, šermem, volejbalem, vzpíráním a zápasem řeckořímským, pochopitelně i s nejrozšířenější kopanou. Část novin dokonce spekulovala, že naše, maďarská a jugoslávská reprezentace se budou společně připravovat na olympijský turnaj v Londýně.

Českoslovenští delegáti zdůrazňovali „svazek slovanských sportovců",[44] tmelem však byla politika. Blok spojil s jedinou výjimkou budoucí lidové demokracie, jejichž zástupci se v červnu sejdou v Bělehradě, aby domluvili postup v mezinárodních ústředích. Řešili mimo jiné účast na letní olympiádě v Londýně, stanovisko však nezaujali a ponechali ho na jednotlivých zemích. Pokyny totiž nedorazily ani z Moskvy, s členstvím v Mezinárodním olympijském výboru zatím jen koketující.

V přihlášce podané Československým olympijským výborem v říjnu 1947 fotbalisté nescházeli, ještě před koncem roku však vedoucí ČSAF rozhodli jinak a účast zrušili. Asociace vycházela z toho, že nesplňujeme přísnou amatérskou definici MOV. Nejlepší českoslovenští fotbalisté byli podle regulí profesionály,

náhradu mzdy dostávali i nejlepší amatéři. Zbytek nestačil výkonnostně.

Akční výbor přesto o účasti uvažoval, zvlášť když financování převzala poprvé v historii vláda. „Účast footballistů obou států na olympiadě je dosud nejistá," váhalo v květnu 1948 Rudé právo. „Na poradách československo-maďarských zástupců bylo rozhodnuto, že oba státy sdělí své rozhodnutí na konferenci v Budapešti u příležitosti jednání všech sportovních svazů států střední a východní Evropy."[45] Na tom, že nepojedeme, se podepíší mizerné výsledky, pár dní před uzávěrkou přihlášek především propadák s Francií.

Na Kozím plácku zdůrazňovali amatérský status, kterému fotbalisté nevyhovovali, národní olympijský výbor přidal zásadu, podle níž budou upřednostňovány individuální sporty. Více než dvacetičlenná výprava fotbalistů by stála hromadu peněz, získat však mohla jedinou medaili. Mimochodem, ze stejných důvodů necestovali ani pozemní hokejisté. Škoda zmařené šance, litovali potom náčelníci, neboť když se čerství olympijští šampioni z Indie stavili v Praze, vyhráli pouze nejtěsnějším rozdílem.

Akční výbor ČSAF mezitím řešil vážnější problém. Sekretariátu FIFA totiž poslal v březnu 1948 dopis, který bylo možné vyložit i jako zánik stávajícího a ustavení nového ústředí v Československu. Snad z neznalosti řádů a zvyklostí, možná ve snaze zdůraznit rozsah přeměny. Byl však sespsán tak, že zpochybnil vlastní členství ve federaci. Anglická a francouzská asociace zrušily na jeho základě zájezdy dohodnuté na jaro 1948. Pravidla vylučují zápasy s nečleny FIFA, vzkázaly, přičemž k přijetí nemůže dojít dříve než na kongresu FIFA. „Stanovisko britské Football Association vyplynulo na základě mylných informací, kterých se Britům dostalo z dosud nezjištěných pramenů," mlžil Miroslav Stjažkin.[46]

Doma měli jasno. Za sporem stojí štvavá kampaň proti lidovědemokratické republice spolu s obavami o výsledek. Důvody uváděné z Londýna a Paříže jsou zástěrkou, skutečné hledejme v politice. Bělehradský list Borba připomněl přijetí frankistického Španělska a prezidenta fotbalového ústředí Julese Rimeta hlučně obvinil z fašismu. Anglický předseda Stanley Rous trval na svém,

přičemž jako příčinu zrušení zápasu uvedl „odstranění dřívějšího předsedy Václava Valouška, který měl ve FIFA velmi dobrý zvuk a v cizině velkou oblibu“.[47]

S nevolenými funkcionáři se nikdo nebavil, generální tajemník FIFA vystoupil s prohlášením, které bylo možné vykládat všelijak. „Podle osobního mínění dr. Schrickera po změnách v čs. tělovýchově,“ kroutil hlavou žurnalista, „ČSAF není ani členem, ani nečlenem a jen výkonný výbor může tuto záležitost objasnit.“[48] Pokud by rozhodl záporně, postih hrozil i dalším lidovědemokratickým zemím, které neskrývaly záměr vzájemnou sportovní výměnu nejen udržet, ale i rozšířit.

Až potom akční výbor pochopil, že situace je vážná, povolal Václava Valouška a v dubnu 1948 mu povolil cestu do Amsterodamu. A respektovaný diplomat uspěl. „Výkonný výbor FIFA konstatuje, že na základě dopisu akčního výboru ČSAF, který byl zaslán sekretariátu FIFA, byl vzbuzen dojem, že byla u nás vytvořena zcela nová vrcholná organisace footballová,“ stálo v komuniké. „Teprve, když došel druhý dopis od akčního výboru ČSAF a po vysvětlení, které podal československý delegát Valoušek, bylo konstatováno, že ČSAF nepřestala existovat a že šlo o pouhou výměnu osob.“[49] Postoj přehodnotí i v Paříži, pouze v tradičně konzervativním Londýně názor nezmění. Na nejbližší vzájemné utkání si budeme muset počkat do května 1963. A podvedený Václav Valoušek bude o spravedlnosti světské i vyšší přemýšlet ve Stockholmu, kam emigruje.

Před Únorem vedl národní mužstvo asociační kapitán, obvykle ze Středočeské župy footballové. Akční výbor ČSAF rozhodl, že bude nahrazen sborem, „v němž by se soustředily zkušenosti starých osvědčených internacionálů“,[50] a předsedou technické komise jmenoval Františka Blažeje. Zkušenosti měl, za okupace vedl – v jedenatřiceti letech mladší než někteří ze svěřenců – výběr Protektorátu Čechy a Morava.

Důvěru na lavičce dostali Antonín Vodička s Antonínem Fivébrem. První, populární sešívaný internacionál, se vrátil oklikou přes mantinely. Jako hokejový náčelník získal v roce 1948 světový titul, nechyběl na Spenglerově poháru v Davosu, olympijském

turnaji ve Svatém Mořici ani při únorovém zájezdu LTC Praha do Sovětského svazu. Druhý, legenda pro změnu sparťanská, shromáždil spoustu zkušeností v zahraničí. Trénoval v Itálii, Španělsku i v Sovětském svazu. Netřeba zdůrazňovat, že zvlášť poslední angažmá otvíralo dveře. Potom, co za protektorátu sestoupil s SK Viktorií Žižkov, roznesla se zpráva, že byl nacisty umučen. „Sportovní komisař Gofman se domníval totéž," usmíval se po osvobození, „a teprve nyní se dozvěděl, že jsem živ a zdráv. Nejraději by si mne ihned odvezl na tanku do Ruska."[51]

Při zahájení přípravy poskytli několik rozhovorů, v nichž se více než fotbalu věnovali budovatelským prohlášením. Pokud někoho zajímalo, budeme-li hrát tradiční, nebo moderní tříobráncový systém, nedočkal se. Vedoucí František Blažej chtěl „jedenáct hráčů, kteří si především musejí rozumět. (…) Nebude brán zřetel na známá jména, ale visitkou každého hráče musí být výkon na hřišti. Naši footballisté musí ovládat oba způsoby, a to ‚českou uličku' i WM systém, naprosto spolehlivě."[52] „Bude jedno, hrál-li budoucí representant první třídu, divisi nebo ligu," přidal se s rozvahou vskutku proletářskou Antonín Vodička. „Jediný systém, který uznávám, je tento: hrajte tak, abyste vyhráli!"[53]

Slovo dodrželi, k přípravě pozvali nejen prověřené internacionály, ale i nováčky. Kepku z SK Břevnov nebo Kotláře z AFK Kolín znal málokdo. Další z debutantů Bedřich Vacek vyhrál před válkou se sešívanými Středoevropský pohár. V současnosti však oblékal dres SK Most ve třetí nejvyšší soutěži. Největší rozruch budil jedenadvacetiletý Jiří Trnka. V národním mužstvu s ním počítali v centrhalvu, klub v centrforvardu, kde zaskakoval za chabrujícího Bicana. Vedoucí ani trenéři se nedomluvili, akční výbor hrozil sešívaným i plejerovi zákazem činnosti. Nakonec zůstal doma, premiéry se dočká v červenci 1948. A uspěje, ať už v obraně nebo častěji na pravém halvu, více reprezentačních startů posbírá v lidovědemokratické kopané pouze Ladislav Novák.

Čtrnáctidenní soustředění v Jevanech si hráči a trenéři jinak pochvalovali. Na disciplínu dohlíželi s trenéry nejzkušenější internacionálové, večerku porušili jen rozverní sparťané Josef Hronek s Karlem Seneckým. Úsměvy rozdávali hráči i v restauraci na stále

Vedoucí se s Jiřím Trnkou usmířili, dres národního mužstva oblékne jeden z nejlepších hlavičkářů v historii československé kopané v letech 1948 až 1955 jedenadvacetkrát. Na snímku mezi oddílovými i reprezentačními spoluhráči Františkem Vlkem (vlevo) a Ladislavem Hlaváčkem (vpravo).

ještě Wilsonově nádraží, kde se s vlastí, rodinami a novináři rozloučili vepřovým řízkem. „Jak to budeme hrát?“ potvrdil dobrou náladu Ladislav Koubek. „Jako Sparta Mratín, bum a za tím!“[54]

Jarní souboj ve Varšavě domluvila ještě asociace, v nových poměrech se stal součástí Balkánsko-středoevropských her. „Slibujeme vlastním jménem i jménem všech sportovců demokratických republik československé i polské, že se vynasnažíme o vzrůst fysických i morálních sil našich národů, o jejich hospodářský rozkvět i povznesení kultury,“ deklamoval před výkopem kapitán Tadeusz Parpan. „Přísaháme na krev našich bratrů, padlých ve válce s fašismem, že budeme bránit vždy volnost, nezávislost a demokracii.“[55]

Přes nedávná prohlášení ztratili trenéři kuráž a vsadili na jistotu. V sestavě Reimann – Kocourek, Kolský, Zástěra – Koubek, Bradáč – Kokštejn, Vacek, Cejp, Bican, Hronek dominovala letenská zkušenost, doplněná gólmanem z Bratislavy a dvaatřicetiletým novicem, exslávistou Bedřichem Vackem z Mostu. Co bylo horší, mužstvo nezvládlo systém se třemi obránci. Chyběla rychlost, Kolský, Bradáč a Bican běhali jinde než obvykle a než jim příslušelo. Všimli si toho diváci, novináři, v rozhovoru i rozhodčí Nikolaj

Gavrilovič Latyšev. Půl hodiny trvalo, než prozřeli také trenéři a na hřiště přišel klasický střední obránce Jozef Marko. Pozdě.

Spousta lidí přitom soupeře podceňovala, v srpnu 1947 obdržel v Praze půltucet branek. Se severním sousedem jsme předtím nikdy neprohráli, v jeho klubech vypomáhala řada našich trenérů – František Dembický v Legii Varšava a Ruchu Chorzów, Václav Křížek v Lechii Gdaňsk, Antonín Křišťál, Josef Kuchynka v Gwardii a Garbarnii Krakov, Karel Průcha v Cracovii Krakov…

Pozápasová hodnocení se shodla v tom, že za prohrou stála volba systému, pomalost a zoufalá střelba. Soupeř lepší nebyl, vynikal však kondicí a důrazem. Polská kopaná je na vzestupu, soudili referenti, přesto jsme mohli a měli vyhrát. Redaktor ČTK připomněl přesvědčivé vítězství z loňska i s douškou, že tehdy „vedení naší kopané nevěnovalo příliš péče ani vnější, tím méně pak vnitřní a psychické přípravě našeho národního mužstva“.[56] „Dnes je naše kopaná na zcela nových cestách,“ blouznil, „a vedle samozřejmého a základního ozdravění ideového podrobilo naše footballové vedení čs. mužstvo tak dobré a důkladné přípravě, že nelze jen tak tvrdit, že by se na něco zapomnělo.“[57]

„Naše kopaná je již léta zralá k zákroku, který by ji ozdravil. Avšak teprve únorové události hnuly i s kopanou. Změna přišla teprve na vrcholu vleklé krize, t. j. pozdě. Úspěchy pro nejbližší dobu nemohly již být zachráněny. A proto současné neúspěchy nemohou být ani v nejmenším přičítány dnešnímu vedení ČSAF,“ nenechali se zahanbit v Severočeské Mladé frontě.[58] Chvíli zkrátka potrvá, než i pravověrní pochopí, že ideologie a světonázor na hřišti nevyhrávají.

Prozatím se spokojili s tím, že technickým vedoucím jmenovali Jana Knoblocha-Madelona. Dalšího halva a internacionála, který byl stejně jako předchůdce prověřený straník s minimem trenérských zkušeností. Před válkou vedl provinční SK Praha VIII, po osvobození klub slavné minulosti, leč matné přítomnosti ČAFC Vinohrady. Akční výbor mu navíc mluvil nejen do systému, ale i do nominace. Žádal omlazení, novokřtěnce z nižších soutěží, větší zastoupení ze Slovenska. V sestavě Havlíček – Senecký, Marko, Vedral – Pokorný, Jozef Karel – Kokštejn, Rýgr, Malatinský, Schubert,

Klimek figurovalo pět nováčků a půltucet hráčů ze slovenských klubů. Další debutanti – Karel Čapek, Jiří Rubáš, Ladislav Hlaváček, Karol Tibenský, Alois Pszczolka – se představili ve stejný den při souboji rezerv na Letné. „Nikdo nepitvá WM systém, nikdo nedělá proroka," připravovaly půdu noviny. „Jedno však je všem jasné: WM systém naše mužstvo v Budapešti hrát nebude."[59]

Soupeř vzbuzoval obavy. Pravda, jeho nejslavnější generace teprve začínala, Sándor Kocsis a Nándor Hidegkuti šturmovali s rezervou na Letné. Na hřišti zato nechyběli Ferencové Puskás z Kispešti, Deák z Ferencvárosu ani Szusza z Újpešti. Prvního považovali za jeden z největších talentů kontinentu, druhého vyhlásili nejlepším fotbalistou Maďarska v roce 1946, třetího v roce 1947.

Diskutovalo se o repatriantech. Soupeř zvažoval nominaci Rudolfa Illovszkého a László Kubaly, s československým mužstvem přicestovali Jozef Baláži a Július Schubert, které za Dunajem „považují za svoje a věří pevně, že oba budou vbrzku následovat Kubalu".[60] Rizika si nejspíš uvědomili i ve vedení týmu. První dva postavili ve stejný den v Tiraně, třetího nahradil spoluhráč Vlastimil Pokorný. V rodišti se tak představil jenom Július Schubert, který patřil k nejlepším a skóroval.

„Milionovým hráčem" zato provolalo Rudé právo Ference Puskáse, údajně proto, že bude platit milionovou pokutu za pozdní příjezd na sraz. Řada pracujících, posteskl si redaktor, nemá na druhé straně šedesát forintů, které stojí vstupenka.[61] Na Stadion Üllői úti nakonec dorazilo téměř padesát tisíc diváků. Koneckonců, výsledek se počítal jak do Balkánsko-středoevropských her, tak do Mezinárodního poháru. Domácí byli lepší, ani naše mužstvo však nepodalo špatný výkon, zvlášť ve srovnání s Polskem. Nejtěsnější prohra nebolela. V brance se překonával divizní debutant Vlastimil Havlíček, dařilo se obráncům i záloze. „Kdybychom měli útok jako zadní řady, československá kopaná by byla na výsluní evropského footballu," vrněly noviny.[62]

Po jarní diplomatické přestřelce se zdálo, že se s reprezentanty galského kohouta nepotkáme. Na valné hromadě asociace ve Štrasburku naštěstí názor změnili a utkání potvrdili. Přijel silný, v předešlém roce neporažený protivník. Gólman výběru kontinentu

Julien Darui, vpředu Larbi Benbarek, řečený Černá perla a poptávaný ve Španělsku. Na lavičce velezkušený asociační kapitán Gaston Barreau, příští trenérská hvězda Helenio Herrera a jako poradce Gabriel Hanot, žurnalista, budoucí zakladatel Poháru mistrů. Všichni s chutí napravit předchozí neúspěch z Bruselu. Domácím sebrala kuráž příprava s divizním SK Nusle, se kterým nedokázali než remizovat. Z lóže zápasu s Francií přihlíželi Antonín Zápotocký, ministři Alexej Čepička, Evžen Erban a Václav Nosek, ba i sám prezident FIFA Jules Rimet, žurnalistikou donedávna zatracovaný. Muziku tvrdila stočlenná vojenská hudba.

V jedenáctce Havlíček – Senecký, Marko, Prošovský – Pokorný, Jozef Karel – Kokštejn, Malý, Cejp, Jan Říha, Pešek debutovali repatriant Eugen Vinnyei-Prošovský z Košic s divizním Miloslavem Malým z Teplic. Vzadu nezvládala W systém, pro M vpředu neměla hráče. Hodinu držela remízu, potom čtyřikrát inkasovala. Chyboval hrdina z Budapešti Vlastimil Havlíček, v útoku propadli všichni. Publikum pískalo, potlesku se dočkal pouze sudí Karel van der Meer, když faulujícího hráče potrestal – pohlavkem.

Novináře spojila kritika systému, „který nám nesedí" a „na který jsme doplatili v Bari, Varšavě i Budapešti".[63] Tragický výkon srovnávali se slibným představením rezervy, která porazila mladé Nizozemce. „Mužstvo, které hrálo v Bratislavě pod hlavičkou Lvíčat, bylo v poměru k těm, kteří měli rozsápat galského kohouta, jako pardál k bernardýnovi."[64]

Padaly rekordy i hlavy. Reprezentace doma nikdy tolik neprohrála, poprvé se stalo, že neuspěla čtyřikrát v řadě. Poroučeli se trenéři Jan Knobloch-Madelon s Antonínem Fivébrem, v čele technické komise skončil František Blažej. Vedoucí nechali prověřit omluvenku Josefa Vedrala, který nepřijel na sraz, a Jiřímu Peškovi s Janem Říhou zastavili činnost do doby, než prošetří důvody jejich „neobvyklého výkonu".[65] Sparťanský rutinér se s dresem národního mužstva rozloučí, při levé lajně sprintující klokan se vrátí teprve v září 1950.

Pro tentokrát se probrali i novináři, kteří přestali líčit světlé zítřky a rozebírali chmurnou současnost. V Severočeské Mladé frontě napsali, že jsme předvedli „skok na dno",[66] Práce se ptala, je-li „na světě mužstvo, které můžeme porazit".[67]

Zemětřesení na Kozím plácku

NEJKRÁSNĚJŠÍ STANICE JE STALINSKÁ

Poslední únorovou středu roku 1948 mrzlo, až praštělo. Zvláště po ránu, kdy se rudí i s předsedou, podplukovníkem Josefem Tesařem, mezinárodním tajemníkem Františkem Pelikánem a trenérem Františkem Sedlacskem scházeli v klubovně na Letné. Autokarem pokračovali do Kbel, odtud rozhrkanou vojenskou dakotou přes Bukurešť do Istanbulu. Během více než čtrnáctidenního zájezdu se utkají s exotickými soupeři, mimo jiné s kluby, jejichž názvy noviny podle obyčeje uváděly jako Galata Serail či Fener Baghe. Zkušený mezinárodní rozhodčí Jaroslav Vlček mířil ve stejný den do Ruzyně. Cestuje do Guatemaly, kde bude řídit jedenáct utkání mistrovství Střední Ameriky. „… sám výkonný hráč, dovedl rozpoznati, kde byl zlý úmysl útočníkův a kde naopak se pokoušel hráč hráti úlohu nevinně trpícího," velebil ho novinář.[1] Přes oceán veze v kufru nejen kopačky, černý dres a píšťalku, ale i oblek, lakýrky

Návštěvu CDKA Moskva komentovaly v listopadu 1947 sportovní, stejně jako politické rubriky. A nástup na Letné potom doprovázely nejen květiny, nýbrž i sveřepé, bojovně zarputilé tváře. Ve sparťanských dresech poznáváme zleva Václava Kokštejna, Josefa Ludla, Karla Kolského, Josefa Hronka a Jana Říhu.